

כתתרי תורה

לק"י • פרשת ויהי בשלח ה'תשפ"ב ב'של"ג • גליון ח"פ
• הגות והלכה בפרשת השבוע במשנת רבותינו גאוני תימן זיע"א

אין לקרוא בשעת התפילה וקריאת התורה • הערות והארות יתקבלו בברכה בטלפון 0504139964 או במייל avish964@gmail.com

כתר מלכות - מאן מלכי רבנן
רבי יוחאי ב"ר חיים קורח וזה"ל
מח"ס יבקר חובה - ג' שבט תרפ"ט
רבי יוחאי ב"ר אברהם וזה"ל וזה"ל
רבה של בית עאקה - י"ד שבט תשל"ג
רבי יעקב ב"ר יוחאי (נבנין) יעקב וע"כ
מחכמי צנעא - ט"ו שבט תש"ב
רבי אברהם ב"ר עמרנא שנתאל וזה"ל
מרבני בני עבד - ט"ו שבט תשמ"ג
רבי אברהם ב"ר יוסף צ'וראני (אריה) וזה"ל
מרבני מחותני - ט"ו שבט תש"ן
רבי יששכר (שוכר) ב"ר חיים תעווי (שרעבי) וזה"ל
מחכמי רובע שבמכסף - ט"ו שבט תשל"ט
רבי נתן ב"ר חיים חובשי וזה"ל
מחכמי ומקבלי רחובות - ט"ו שבט תשמ"א
רבי מאיר ב"ר ישראל צובירי וזה"ל
רבי העיר גדרה - ט"ו שבט תשנ"ה
רבי סאלם ב"ר אהרן הכהן עראק וזה"ל
נשיא יהודי צנעא אלאוסטא - י"ז שבט תתקמ"ב
רבי שלום ב"ר יוסף רבני וזה"ל
רב ביה"כ ריטאני בעצנא - י"ח שבט תש"ח
רבי משה ב"ר שלמה באראי וזה"ל
רב מושבי ישעי - י"ז שבט תשנ"ה
מח"ס תולדות הרשב"א - י"ז שבט תשנ"ז
רבי חיים ב"ר משה קאפא וזה"ל
רבי העיר יום - י"ח שבט תרע"ז
רבי אהרן ב"ר משה יצחק חזן וזה"ל
רב ק"ק ערן ברמת גן - י"ט שבט תשכ"ה
רבי משה ב"ר שלמה דמוארי וזה"ל
ראב"ד מנקודת שברמא - י"ט שבט תשל"ג

לע"נ ידיד ורע אשר שמחת התורה שבלבו ועל פניו האירה כל סביבותיו, וזה להרביץ תורה ולהעמיד בתי מדרשות לשקידתה הרב רפאל אליהו אליעזר זצ"ל ביבולחט"א הרב צבי בלאט שליט"א • דודי הרב אברהם ב"ר דוד בדיחי זצ"ל, הרב משה ב"ר שלום צאלח זצ"ל, הרב אלעזר עוזרי זצ"ל בן יבולחט"א רבי אברהם, הרב זכריה ב"ר יוסף גהסי זצ"ל, הרב ישראל ב"ר יהודה זצ"ל, מרת אורית ב"ר מנחם שרעבי ע"ה, מרת אסתר ב"ר יחיא גרשי ע"ה ומרת יהודית ב"ר יוסף שרעבי ע"ה, ומרת רחל אהובה פויכטונגר ע"ה בת יבולחט"א הרב עקיבא יוסף • ולכות הרב אברהם ב"ר שלמה שליט"א, הרב אהרן ב"ר יוסף שליט"א ומיכל ב"ר ישי תחיל' לרפ"ש במהרה בתוך שאר חולי ישראל, אכ"ר.

כתר של"א ש"ב

אמר רב שיזבי משמיא דרבי אלעזר בן עזריה קשין מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף. דכתיב נותן לחם לכל בשר, וסמין ליה לגזור ים סוף לגזרים (פסחים קיח, א).

ראיתי מביאים שהקשה אחד מחכמי תימן, הרי מצינו שפסוק נותן לחם לכל בשר נמצא בסוף המזמור (תהלים קל"ז, כ"ה), ופסוק לגזור באמצעו (שם, י"ג), ולמה דרש שהם סמוכים ע"כ.

והנה במדרש החפץ (בראשית ג, י"ז), מצאתי שהביא דרשה זו לא בלשון ז'סמין ליה' אלא ז'כתיב בתריה'. ולפי"ז היה ניתן לבאר, כי מצינו במזמור זה שההודאה על כקריעת ים סוף שוה להודאה על מזונותיו של האדם (וע"ש בחכמת מנחה). **אלא דעדיין יקשה כמו שהקשה מהרש"א בח"א,** דאי משום ששניהם כתובים באותו מזמור, הלא נסים רבים עוד כתובים שם כמעשה בראשית ומכת בכורות, ועמד בקושיא.

ותריץ אותו חכם, כי כן תמצא בקונטרסים קטנים, פסוק לגזור כנגד פסוק נותן לחם, כי הם כתובים בשני טורים. וסיים שם, ושפתיים ישק משיב דברין נכוחים. וכמדומה שהוא מהרב הקדוש סאלם בן הרב הקדוש מו"ר אברהם המכונה אלשיך (כן הביא בגליון נר לשלחן שבת, פרשת בשלח תשפ"ב. שנמצא בגליון עין יעקב של מוהר"ר שלום צנעני וזה"ל. ורבי אברהם הנזכר הוא אבי שלשלת אלשיך, כיעוין בתחילת ספר זכור לאברהם ובסערת עמ' כ"ד). וביאור דבריו, כי כמו שציינו אצלנו ספרים כאלו שנכתבו בהם המזמור בשני טורים, וממילא היו פסוקים אלו סמוכים, שמא כך היה גם לפני חז"ל, ואף שלא מצינו דרשות כגון אלו בחז"ל, רמז יש פה. וביאור הענין הביא מהר"ש שבזי וזה"ל **בחדת ימים** (בראשית מ"ח, ט"ז) שהפרנסה וקריעת ים סוף, שניהם תלויים במידת החדש. שאפילו שהיו ישראל ראויים לישטף עם המצרים ולא הצילן הקב"ה אלא מדרך החדש בזכות אברהם. ומקור דבריו הם מהזה"ק כפי שהזכיר שם. וז"ל (דף קע, א) דקודשא בריך הוא כל עובדיו בדינא וקשות, וכד איהו דן חמי בני נשא כמה חייבין, וכמה חטאין קמיה, כדין קשה בעיניו למיהב לון מזונא בכל זמנא, בגין דאית ליה למיזן חייביא, ולא ינון דחטאין. ואיתו עביד עמהון לגו משרות הדין, וזן ומפרנס לון כפום חסד עלאה, עכת"ד ע"ש באורך. ויה"ר שכשם שהנהיג השי"ת את אבותינו במידת החדש והרחמים, כן ינהג עמנו תמיד, אכ"ר. שבת שלום

כתר ההלכה

הגאון הרב נתנאל עומסי שליט"א - מרבני בית ההוראה 'פעולת צדיק' לעילוי נשמת אביו רבי יוחאי ב"ר יצחק עומסי וזה"ל - נלב"ע כ"ו אלול התש"פ ברכת השבח על מגבית בנין בית הכנסת שהצליחה

א] השבוע נתבשרנו, מתפללי בית הכנסת עטרת שלום במודיעין עילית, על הצלחת המגבית 'בית לשמי' עבור בניית בית הכנסת בעזה", ונסתפקנו האם ראוי להודות ולברך על בשורה טובה זו עתה, או שיש להמתין ולברך על המוגמר בחנוכת הבית במהרה אכ"ר. תשובה: הנה מי ששמע שזכה בממון רב כגון בהגרלה, אם הטובה לו לבדו מברך שהחינו, ואם יש בזה טובה גם לאחרים מברך הטוב והמטיב כדין השומע שמעות טובות (שרעי סי' רכ"ב ס"א. שולחן הטהור קומרא, בתחילת סי' רכ"ב, שר"ת התעוררות תשובה ח"ב סי' מ"ה). **אכן בענין מגבית בית הכנסת אמר לי מרן שליט"א** דמסתבר שאין לברך כיון שהמגבית מחוסרת גבייה עדיין ואינה דומה לזכייה בהגרלה שהיא וודאית יותר.

ובעיקר הענין, האם לברך על בנין בית הכנסת נחלקו הפוסקים. י"א שצריכים לברך ברכת הטוב והמטיב בעת חנוכתו (שר"ת הלק"ט ח"ב סי' קע"ט והובא בבאר היטב סי' רכ"ג סק"ט, שת"ז שם סק"ג, מחזיק ברכה שם סק"א, משנ"ב ס"ק י"א). וי"א שאין לברך על בניית בית הכנסת כשם שאין מברכים על ספר חדש כי מצוות לא ליהנות ניתנו (מג"א סי' רכ"ג סק"ה, מהר"ח פלאגי בשו"ת לב חיים ח"ב סי' מ"ג, מהר"ם שיק יו"ד סי' ש"ע"ד). **ולמעשה יש שכתבו דספק ברכות להקל** (רב פעלים ח"ג בקונטרס בית תפילה שם, כה"ח שם ס"ק ט"ו). **ובשם מוהר"ר עזריה בסיס וזה"ל כתבו** (זו"ר שם) שטוב לברך על שינוי יין הטוב והמטיב ולפטור את בניית בית הכנסת. **ודעת מרן שליט"א** כי מכיון שיש מחלוקת אם לברך על בית כנסת חדש, אין לברך אלא בהרהור.

נסיעה ב'בימבה' בשבת

ב] נשאלתי, האם מותר לתת לילד קטן לנסוע ב'בימבה' בשבת. תשובה: הנה לענין רכיבה על אופניים בשבת כבר הסכימו כל הפוסקים (כה"ח סי' ת"ד סק"ח, שו"ת שאילת יעקב סי' מ"ה, משנה הלכות ח"ז סי' ע"א, חוט שני שבת ח"ד פי"ח סק"ט ועוד) לאסור מכמה וכמה טעמים [שמה יתקן כשיארע קלקול, שמא יצא מחוץ לתחום, עובדין דחול ועוד] וכל עין רואה שרכיבה על אופניים בשבת מביאה בתוצאותיה לעוד כמה וכמה חילולים וזולזולים בכבוד שבת ואזהרותיה וחובה לגדור הדבר בגדרים שלא יבוא לפרוץ בזה (צ"ח אליעזר ח"ז סי' ל'). **אמנם בתלת אופן** המיועד לילדים קטנים שנוסעים בזה במקומם ואי אפשר לנסוע בהם למקום רחוק וכן בימבה וכדומה, כתבו הפוסקים שאין לחוש בהם לקלקול וגם אין בהם משום עובדין דחול, כי הכל יודעים שהוא משחק לילדים ויש להקל אף לילדים שהגיעו לחינוך (אול"צ ח"ב פ"מ"ב תש"א, ש"ש פ"ט"ז ס"ח, באר משה ח"ז סי' ט"ז). **וכן אמר לי מרן הגר"י רצאבי שליט"א.**

דינים השייכים בט"ו בשבט של השנה השביעית

ג] קי"ל כי התאריך הקובע את שנות המעשר באילנות, הוא ט"ו בשבט, והיינו שהפירות שחנטו למשל אחר ט"ו בשבט של שנת ה'תשפ"א, מתעשרים כשנה הששית שהיא שנת מעשר עני, ואלו שחנטו קודם ט"ו בשבט, מתעשרים מעשר שני (רמב"ם מעשר שני פ"א ה"ב, שו"ע יו"ד סי' של"א סעי' קכ"ה). **אמנם לענין קדושת שביעית אין הדבר כן,** אלא הקובע הוא א' תשרי, ואלו שחנטו אחר א' תשרי, והוא ה'תשפ"ב, הרי הם קדושים בקדושת שביעית. ואותם שחנטו קודם א' תשרי, אינם קדושים אלא מתעשרים כשנה ששית (רמב"ם שמיטה ויובל פי"ד ה"ט). ולפי"ז נמצא שאין שום משמעות לט"ו בשבט בשנה זו שנת השמיטה, שהרי אין בה תרומות ומעשרות מא' תשרי, כיון שכל הפירות הפקר והפקר פטור ממעשר.

אכן עדיין נפק"מ לדינא, לדעת מרן הב"י (שו"ת אבקת רובל סי' כ"ד) שאין ההפקר בשמיטה אפקעתא דמלכא אלא על האדם להפקיר פירות שדחו בשנת השמיטה, א"כ נמצא כי מי שעבר ולא הפקיר פירותיו חייבים בתרומות ומעשרות, וכל הפירות שחנטו לפני ט"ו בשבט (כמצוי בפירות הדר ושסק) חייבים במעשר עני, ואלו שחנטו אחר ט"ו בשבט, ראוי לחללם מספק כמעשר שני (עיי' אור לציון שביעית פ"ד תשו' ב). **גם נפק"מ שאין להפריש מאלו על אלו.**

ושאלתי את מרן הגר"י רצאבי שליט"א, כי לדעת מרן הב"י שפירות שלא הופקרו חייבים בתרומ, א"כ בפירות של היתר מכירה [אותם שאין בהם איסור ספיחין ובכללם בנות וכפי שכתבנו בגליון פ"ז] יש להפריש תרומ, שהרי אין הבעלים מפקיר אותם כי סומך הוא ש'נמכרו לגוי'. ואף לשיטתם, הלא המירוח נעשה ע"י ישראל או ע"י פועליו וחייב בהפרשת תרומ. **והשיב לי מרן שליט"א** שאכן יש לעשר פירות אלו מספק.

והנה בכתרי תורה גליון ט"ל (פרשת בא התשפ"א) הבאנו בשם מהר"ם בן ברוך כי מטעם זה אין אומרים נפילת פנים בט"ו בשבט, שיזכרו כי כעת מתחלת שנת המעשרות, ע"ש מה שכתבנו עוד בזה. **וע"פ האמור נמצא כי** טעם זה שייך גם בשנת השבע.

תקנת ברכת המזון במשנת רבותינו

שמעתי את תלונת בני ישראל דבר אלהם לאמר בן העבים תאכלו בשר ובבקר תשבעו לזום וידעתם כי אני ה' אלהיכם (ט"ז, י"ב)

מקור לברכת המזון מן התורה

א אמר רב נחמן משה תקן לישראל ברכת הזן בשעה שירד להם המן (מה שיש לדון מה בירכו ברכה ראשונה על המן. והאיך בירכו עליו ברכה"א ע"פ שאינו מין דגן. יתבאר בס"ד במק"א), יהושע תיקן להם ברכת הארץ בשעה שנכנסו לארץ [ע"י שבלי הקלט (ס"י קנ"ז)] כי כשראה יהושע את משה חומד ומתפלל ליכנס לארץ, וגם האבות חמדו ליקבר בה. עמד וקרא יהושע על הרוגי ביתר (ברכות מה, תיקנו בונה ירושלים הטוב והמטיב ביבנה תיקנוה על הרוגי ביתר (ברכות מה, ב). והכי איתא במדרש רבה (במדבר פכ"ז ז) שנו רבותינו עד שלא נכנסו לארץ ישראל, היו מברכין ברכה אחת, הזן את הכל משנכנסו לארץ ישראל, היו מברכין על הארץ ועל המזון. וכ"ה במדרש תנחומא (מסעי ו).

והדרשה זו דרב נחמן הובאה בזה"ק פרשת עקב (ח"ג ע"ד, א) ושם נוסף מקור הענין, וז"ל עוד נמצא רמז בפרשת המן, רמז לברכת מזון במן עצמו, שנאמר ובבקר תשבעו לחם וידעתם כי אני ה' ע"כ. וביאור דרשה זו כתב מהר"י אלנקאוה במנורת המאור (פ"ג שער שני) כי ידיעה זו, היא שיזכירוהו בברכה על אכילת המן. כמו אהי ידעונך ישראל (הושע ה, ב) וכמו דע את אהי אביך ועבדהו (דה"י א, כ"ח ט), ע"כ. וכ"כ רבינו בחיי כאן, דמזה אמרו (ברכות שם) ברכת המזון מדאורייתא, ברכת המוציא מדרבנן, ע"ש.

מה הוסיף משה בתקנתו

ב והנה יש להקשות, מה הוסיף משה בתקנתו, הלא כפי שנתבאר בזה"ק כך ציווה השי"ת, שיברכו ישראל אחר שישבעו לחם.

וכע"ז הקשה הרשב"א בברכות (שם) היכי אמרינן דהני נביאים תיקנום, והלא אמרו בגמרא (שם) דמדאורייתא נינהו, דת"ר מנין לברכת המזון מדאורייתא שנאמר (דברים ח, י) ואכלת ושבעת וברכת זו ברכת הזן. את ה' אהיך, זו ברכת הזמן. על הארץ זו ברכת הארץ. הטובה זו בונה ירושלים אשר נתן לך זו הטוב והמטיב ווגירסת חכמי תימן, וברכת זו ברכת הזן. את ה' זו ברכת ההודיה. על הארץ זו נחמה. הטובה זו ברכת הטוב והמטיב. כ"ה במדרש אור האפילה (דברים שם) ובמדרש הביאור (שם).

והנה מצאתי בפירוש מהר"ם עדני זלה"ה (פ"ב מברכות ה"א) שכתב ומנין רמז לשלש ברכות אלו מן התורה אמרו רז"ל מדכתיב ואכלת ושבעת וכו'. **משמע** דזהו רק רמז ואסמכתא ואת עיקר חיוב הברכה תיקנו משה ויהושע וכו'. **וכ"כ הבי"ח (ר"ס קפ"ו)**. **אכן מסתברא** דגם הם מודים דעיקר החיוב הוא מדאורייתא, כי איך יתחשב תקנת משה לדאורייתא, ולכולי עלמא עיקר חיוב הברכה וההודאה אחר האכילה נלמד מקרא דואכלת ושבעת וברכת ואינו מתקנת משה, וכוונתם רק על הדרשה שהביאו בגמרא ללמוד מפסוק זה את ג' הברכות הנזכרות [וכן מתבאר מתשובת ר"א בן הרמב"ם (ס"י פ"ד) דמה שאנו מברכין אינו משום שמשא רבינו תיקן ברכת הזן בירידת המן, אלא מפני ציווי השי"ת ואכלת ושבעת וברכת, ע"ש].

ג ותירץ הרשב"א דמטבען הוא שטבעו להן, דאי מדאורייתא אם רצה לאומרה באי זה מטבע שירצה אומרה, ואתו הני נביאים ותקנו להן מטבע לכל אחת ואחת בזמנה. **וכ"כ הרמב"ן בהשגותיו לספר המצוות (שורש א)**. במהדורת פרנקל עמ' ל"ד) כי מן התורה אין מטבע לברכה אלא שנצטוונו לברך אחר אכילתנו, כל אחד כפי דעתו. ובאו הנביאים ותקנו לנו נוסח מתוקן הלשון וצח המליצה.

וועי ברא"ה ובריטב"א (שם) שכתבו, דמדאורייתא חייב לברך על המזון ולהזכיר הארץ וירושלים כפי העולה מדרשת פסוק ואכלת ושבעת וכו' (וצ"ע איך יזכירו את ירושלים קודם שנכנסו לארץ ונבחרה ירושלים להיות מקום המקדש, ועי' רד"א דנראה שמתעם זה לא תיקנו משה ויהושע ברכה ירושלים). וחיוב זה הוא הזכיר באיזה אופן שיהיה, ובא משה ותיקן נוסח לברכת הזן יהושע לברכת הארץ וכו'. **ועכ"פ** גם אותו הנוסח שתיקנו נשתנה בזמנינו וכמ"ש הרשב"א והריטב"א כי הם היו מבקשים להעמיד המלכות ולהעמיד הבית ולהמשיך שלות הארץ, ואנו מבקשים שתחזור מלכות בית דוד ושיבנה הבית וכ"כ הרמב"ן (שם). **וע"ע בתשב"ץ (ח"ב ס"ב קס"א)**. **וע"ע רשב"א (שם יא, א ד"ה אחת)**, דאף אחר תקנת הנוסח, אם יוסיף או יחסר איזה תיבות אינו מעכב.

וכדבריהם דמשה תיקן נוסח הברכה כן משמע בלשון המדרש רבה הנזכר לעיל שהביא נוסח הברכה שהיו מברכין במדבר והיא כנוסח הברכה שיש

בידינו. **וכן נראה מדברי הרא"ש** (ברכות פ"ז ס"י כ"ב) דאותם הנזכרים תיקנו נוסח הברכות ממש, וע"ש במעדני יו"ט.

שיטת רבותינו חכמי תימן בתקנת ברכת המזון

ד **אכן מלשון הרמב"ם (פ"א מהלכות ברכות)** נראה שנוסח ברכת המזון היא מתקנת עזרא, כי בתחילה (ה"א) כתב, מצות עשה מן התורה לברך אחר המזון שנאמר ואכלת ושבעת וברכת את ה'. ואח"כ (ה"ה) כתב, ונוסח כל הברכות עזרא ובית דינו תיקנום, ואין ראוי לשנותן ולא להוסיף על אחת מהן ולא לגרוע ממנה ע"כ.

משמע דקאי גם על הברכה שפתח בה שהיא ברכת המזון. וועיקר דברים אלו כתב גם בהלכות תפלה (פ"א ה"ד) כיון שגלו ישראל וכו' והיתה שפת כל אחד מעורבת מלשונות הרבה וכו' ומפני זה כשהיה אחד מהן מתפלל תקצר לשונו וכו' וכיון שראה עזרא וב"ד כך עמדו ותקנו להם י"ח ברכות על הסדר וכו' מפני זה תיקנו כל הברכות והתפלות הסדורות בפי כל ישראל וכו'. וכ"כ בקצרה גם בהלכות ק"ש (פ"א ה"ו). **וכן הוכיח מדבריו מרן הגר"י רצאבי שליט"א בתולדות יצחק (אבני חפץ ס"ט)**.

וכן הביא שם מפירוש מוהר"ר זכריה הרופא זלה"ה על הרמב"ם שכתב (מתורגם מל"ע) דע שמשא אמר לישראל תתנו שבח לא על שנתן לכם המן, איש כפי צחות לשונו כמו התפילה וכו' עד שנתעברו ישראל בין האומות וקצרה לשונם וכו' לכן עמד והתקין נוסחא לידע אותה הכל ע"כ.

ה **אלא דא"כ הדרא קושיא לדוכתה**, הלא עצם החיוב מדאורייתא והנוסח מעזרא ומה התקינו משה יהושע וכו'. **והביא בתולדות יצחק שם שכן הקשה מוהר"ר סעיד עדני זלה"ה בפירושו על הרמב"ם (פ"א מק"ש ה"ו)** היאך כתב הרמב"ם שם דכל הברכות הערוכות בפי כל ישראל, עזרא ובי"ד תיקנום, והלא אמר בהלכות ברכות שברכת הזן משה תיקן אותה וכו'. וכתב, התשובה, אמרו ז"ל כל העושה מלאכה ולא גמרה כאילו לא עשאה, ולא גמרם וניסחם (ובהוצ' מכון מרא"ה תרגמו, השלימים וסידרם) אלא עזרא, לכן נקראו על שמו ע"כ. **ביאור דבריו** שאכן משה רבינו תיקן נוסח הברכות אלא שלא גמרם וסידרם, עד שבא עזרא.

ודבריו יובנו ביותר ע"פ מש"כ מוהר"ר יחיאל בשי"ר זלה"ה בביאורו לברכת המזון שבאגדתא דפסחא (וכן הביא בבארות יצחק ח"ב בקונטרס מילי דברכות פ"ח מדברי מהר"י ונה בפירושו על התכלאל, ע"ש), וברכה זו תקן אותה משה רבנו כשירד המן לישראל, עד לעולם ועד, ובא עזרא ע"ה והשלים הברכה מן כי הוא זן ומזין עד הן את הכל. והראיה כאמור פותח את ידיך שאמרו דוד ע"ה (תהלים קמ"ה, ט"ז), שהיה אחרי משה וקדם לעזרא. **וכן בברכת נודה לך כתב, ותקן יהושע ובית דינו ברכה זו עד ועל חוקי רצונך שהודעתנו**. ובא עזרא ע"ה והשלים הברכה מן ועל כולם עד בא"י על הארץ ועל המזון. **וכן בברכת רחם כתב, דוד תקן מן רחם עד משכן כבודך, לפי שכבש את ציון, כי לא כבשה יהושע אלא דוד**. וכאשר בנה שלמה את בית המקדש הוסיף ועל הבית הגדול, כי הוא שבנאו. ובא עזרא וסיים הברכה מן ומלכות בית דוד, כלומר שלא תפסק לעולם ע"כ (וכ"ה בפירוש הקדמון לאגדתא דפסחא, הוצאת נוס"ת עמ' רט"ו). **הרי שמשא רבינו תיקן חלק מהנוסח, ובא עזרא והשלימו וכן בכלום. ומעתה יש לומר דלא נחלקו כל הני רבותא, ולעולם חובת הברכה מדאורייתא ובאו משה ויהושע וכו' ותיקנו להם לישראל את עיקר מטבע הברכה ובא עזרא והשלימה.**

פסוק פותח את ידיך שבברכת הזן

ו **והנה מהר"ז**ה שכתב דברכה זו נוסח עזרא הסופר היא, הוסיף 'שאיך יאמר משה פותח את ידיך וכו' והרי פסוק זה מאדונינו דוד', מדבריו נראה דמכח זה רצה לומר שאת נוסח הברכה תיקן עזרא. **אכן מסתברא מילתא** דגם הוא יודה דאפשר לומר כדברי מהר"י בשי"ר, ובוזה ניישב דברי רב נחמן דמשה תיקן להן לישראל ברכת הזן שתיקן את עיקר הנוסח.

ובעיקר התמיהה, אכן מטעם זה כתב הכלבו (ס"י כ"ה) ד"א שאין לומר פסוק פותח את ידיך בברכה. והביאו ב"י (ס"י קפ"ו) וכתב ואין בטענה זו הכרח. **ועי' מש"כ מהר"יי' בע"ח (ח"א דף קס"ח, א)** בשם באר מים חיים שהרי יעקב אבינו שקדם למשה שלשה דורות היה אומר תהלים בלילות. **ונראה ביאור הענין כמ"ש בבית אהים להמבי"ט (שער היסודות פרק ס"א)** כי לשון אותו פסוק היה שגור בפי משה וסידרו בברכת הזן, ואח"כ קבעם דוד בתהילים. דאף אברהם אבינו ידע פסוקים אלו שידיעתם היא מכלל התורה שקיים. ע"ש.

מדרכי רבותינו – מוהר"ר סאלם רחבי זלה"ה

רבינו היה מתלמידי החכמים ומנכבדי הקהל שבצענא. בצעירותו היה מיושבי ביהמ"ד בית צאלה, ולימים נקרא לכהן כרב ביה"כ ריעאני. כשהיה כבן שבעים הציעה אשתו כיון שלא זכה ממנה כי אם לבנות, שישא את בת אחיה שהיתה מבוגרת מעט אך צעירה ממנו, ואכן זכה ממנה לשלשה בנים. בכל לילה לאחר חצות היתה מלוח אותו רעיתו אל בית המדרש שלו, שם לא התקיים לימוד בלילה, מוגת לפניו את הקהה וכן היה יושב ללמוד גמרא עד אור הבוקר. רבינו נתייחד במידות נאצלות, ועל אף שהיה מעשיירי הקהל, היה מסתובב בכל שני וחמישי על פתחי נדיבים לקבץ צדקה, עליה היה מוסיף משלו ומחלקם לעניי העיר. במנהג זה נתמנה ע"י מהר"יי הלוי והחזיק בה גם בזקנותו המופלגת. עוד מידה טובה היתה לו ללוות כל אורח הנוסע מצענא עד מחוץ לחומות העיר. לא זכה לעלות לאה"ק ונפטר בערך סמוך לעליה. זיע"א